

Основні функції та принципи етнонаціональної політики.

1. Основні функції демократичної етнонаціональної політики.
2. Загальні, універсальні, фундаментальні принципи демократичної етнонаціональної політики, визнані міжнародним правом.

Демократична етнонаціональна політика виконує досить багато різноманітних і важливих функцій. Основними серед них є:

- 1) управлінська, яка полягає в розробці основних напрямів розвитку етнонаціональної політики й управління етнополітичними процесами та відносинами; превентивних засобів щодо можливих ускладнень та загострення етнонаціональної ситуації;
- 2) функція цілепокладання – визначення цілей і завдань, розробка програм діяльності відповідно до інтересів етноспільнот;
- 3) мобілізаційна, призначення якої – мобілізувати духовні та матеріальні сили етнонаціональної спільноти для досягнення поставленої мети;
- 4) організаційна, що має сприяти налагодженню організованого життя та цілеспрямованої діяльності етнонаціональних спільнот, зокрема створенню організаційних структур, здатних забезпечувати їхні потреби й інтереси;
- 5) контрольна, яка покликана спостерігати та здійснювати контроль за дотриманням всіма суб'єктами етнонаціональної політики законів і норм, що визначають етнополітичні відносини;
- 6) захисна, що спрямована на забезпечення етнополітичної безпеки людини, етнонаціональних спільнот, усього поліетнічного суспільства;
- 7) стабілізаційна, що підпорядкована збереженню етнополітичної стабільності та зміцненню національної безпеки;
- 8) інтеграційна, яка полягає у зміцненні внутрішньої єдності етнонаціональних спільнот, їх інтеграції, тобто включенню в суспільно-політичне життя, у зміцненні національної єдності поліетнічного суспільства та територіальної цілісності держави;
- 9) етнопримирювальна, що має на меті узгодження специфічних потреб та інтересів різних етнонаціональних спільнот між собою та із загальносуспільними, запобігання ескалації етнополітичних конфліктів та їхнє цивілізоване розв'язання;
- 10) функція етнічної та політичної соціалізації, тобто формування етнічної та політичної свідомості, включення людини в етнополітичне життя;
- 11) виховна, завданням якої є формування високої етнополітичної культури як сплаву й синтезу високої політичної культури та культури міжетнічного спілкування;
- 12) інноваційна, що покликана вести постійні пошуки і запроваджувати нові засоби та методи вдосконалення етнонаціональної політики;
- 13) прогностична, що вимагає моніторингу (відстежування) етнополітичних процесів і відносин, з'ясування тенденцій їх розвитку та передбачення наслідків;
- 14) функція виховання громадян в дусі поваги до національної гідності,

15) Непримиренності до проявів ксенофобії.

Справжня демократична етнонаціональна політика ґрунтується на кількох *загальних, універсальних, фундаментальних принципах*, визнаних міжнародним правом (документи ООН, ЮНЕСКО, МОП, ОБСЄ та ін.) та апробованих багатьма західними країнами. Деякі з них заслуговують не лише на згадку, а й на стислий виклад.

1. *Принцип рівноправності*, який поширюється на кожну людину та етнонаціональну спільноту.

Рівноправність індивідів полягає у визнанні рівності прав і свобод кожної людини, незалежно від її етнічного/національного походження, політичних уподобань, соціального статусу, віросповідання тощо.

Рівноправність етнонаціональних спільнот передбачає рівність прав і свобод, незалежно від їх чисельності, рівня соціально-економічного, політичного та культурного розвитку. При цьому етнонаціональні спільноти визнаються рівноправними суб'єктами не лише політики, а й права. Слід особливо підкреслити, якщо десь до середини 80-х рр. ХХ ст. носіями права (Rights Holders) вважалися переважно нації (народи), то сьогодні до них зараховуються корінні народи й етнічні та національні меншини.

2. *Право на самовизначення*, яке стосується кожної людини та всіх етнонаціональних спільнот.

Право людини на самовизначення означає її право самостійно визначати своє етнічне походження, обирати мову (мови) спілкування, належати чи не належати до певних етнокультурних організацій, брати чи не брати участь в етнополітичному житті.

Право корінних народів та етнічних меншин на самовизначення стосується так званого «внутрішнього самовизначення», що передбачає їх право самостійно визначати свою долю. Формами реалізації цього права може бути національно-/етнічно-територіальна автономія (республіка, край, область, район) – для тих спільнот, які проживають компактно; національно-/етнічно- культурна автономія – для тих спільнот, які проживають як компактно, так і дисперсно (розсіяно); інтеграція у «велике суспільство» із збереженням своєї етнічної ідентичності; добровільна асиміляція. Єдине обмеження тут – реалізація цього права повинна відбуватися в межах тієї країни, в якій проживають корінні народи та етнічні меншини.

Право націй (народів) на самовизначення означає право нації (народу) самостійно вирішувати свою долю, визначати форму своєї державності чи навіть відокремлюватися та створювати власну державу. Тут слід звернути увагу на те, що право на самовизначення не зводиться лише до відокремлення та утворення власної держави і тим більше не вимагає обов'язковості саме такого кроку; особливо сьогодні, в умовах могутніх інтеграційних процесів і зростаючої демократизації етнонаціональної політики. У ХХІ ст. самовизначення у формі відокремлення вже не буде загальним принципом вирішення етнополітичних проблем. У цілому

самовизначення установлює глибинний зв'язок особи, нації та держави і є дійовим засобом самоорганізації етноспільнот.

3. *Принцип суверенітету*, який означає верховенство і незалежність влади, стосується лише нації-держави, народу (політичної нації) та держави. Суверенітет поділяється на національний, народний і державний.

Національний суверенітет – це сукупність суверенних прав нації, що гарантують її існування та створення власної держави чи державного утворення.

Народний суверенітет означає верховенство, незалежність і повновладдя народу в державі як єдиного законного та правочинного носія верховної влади.

Державний суверенітет – це верховенство, єдність і самостійність державної влади, її незалежність від будь-якої іншої влади всередині держави, атакож поза нею.

4. *Принцип невтручання* у внутрішні справи держав, що впливає з принципу суверенітету. Однак світова спільнота все наполегливіше обстоює думку, що етнонаціональна політика не є виключно внутрішньою справою окремих держав. Сьогодні порушення прав людини та етнічних меншин у деяких країнах (особливо в умовах етнічних війн, етнічних «чисток» і «зачисток») розглядаються як прояви етноциду (знуцання та знищення людей за етнічною ознакою) та виклик світовій спільноті і гостро засуджуються.

Більше того, посилюється тенденція прямого втручання міжнародних організацій у внутрішні справи таких держав. Формально такі дії є грубим порушенням принципу невтручання. Однак їх можна зрозуміти і певною мірою виправдати, якщо: 1) порушення прав людини та етнонаціональних спільнот набувають масового характеру; 2) вичерпано всі інші шляхи та методи впливу на порушника – дипломатична ізоляція, політичний тиск та економічні санкції;

3) втручання відбуваються за спеціальним рішенням ООН; 4) застосування сили є адекватним; 5) втручання виключає нові жертви серед мирного населення, а матеріальні збитки чи шкода докільню зведені до мінімуму та ін.

5. *Принцип територіальної цілісності*, що передбачає недоторканність кордонів держави та її територіальну цілісність. Звичайно, сьогодні в умовах могутніх інтеграційних процесів недоторканність кордонів не лише не виключає, а, навпаки, передбачає їх відкритість для пересування людей, ідей, капіталів тощо. Принцип територіальної цілісності та принципові права націй на самовизначення виключають один одного.

6. *Принцип гармонізації індивідуальних прав людини та групових, колективних прав етнонаціональних спільнот* почав отримувати визнання із середини 80-х рр. ХХ ст. Цей принцип не заперечує і не ставить під сумнів важливість забезпечення індивідуальних прав людини. Навпаки, він підкреслює їхню величезну роль.

Запитання та завдання

1. Які функції етнопонаціональної політики, на ваш погляд, виконуються не в повній мірі в нашій державі?
2. Запропонуйте способи покращення виконання цих функцій етнопонаціональної політики.
3. Що означає принцип рівноправності етнопонаціональних спільнот?